INTELLIGENCE INFO

ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 – 8159, Volumul 1, Numărul 1, Septembrie 2022

Politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene

Alexandru Cristian

Pentru a cita acest articol: Cristian, Alexandru (2022), Politica externă şi de securitate comună a Uniunii Europene, *Intelligence Info*, **1**:1, 110-123, https://www.intelligenceinfo.org/politica-externa-si-de-securitate-comuna-a-uniunii-europene/

Publicat online: 24.07.2022

Politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene

Alexandru Cristian

Rezumat

După sfârşitul celei de a doua mari conflagraţii mondiale, Europa se afla în ruină şi dezastru economico-social. Ajutorul dat de Statele Unite ale Americii în reconstrucţia statelor europene a fost vital pentru supravieţuirea Occidentului european. În anul 1948, cinci state (Franţa, Marea Britanie, Belgia, Ţările de Jos şi Luxemburg) semnează Tratatul de Cooperare Culturală, Socială, Economică şi Apărare Colectivă, pe scurt Tratatul de la Bruxelles . După numirea generalului Dwight Eisenhower în funcţia de comandant suprem aliat în Europa, acest tratat va deveni parte a documentelor NATO. Nevoia de apărare împotriva ameninţării sovietice se face şi mai vizibilă în propunerea ministrului de externe francez Réne Pléven. Planul Pléven, propus în anul 1952, viza constituirea unei Comunităţii Europene a Apărării, dar şi a unei Comunităţi Politice Europene. Planul nu a fost votat de către Adunare Franceză în anul 1954. Eşecul acestei comunităţi se datorează lipsei de viziune a liderilor europeni. O altă piedică în adoptarea acestui plan a fost teama statelor naţionale de posibila federalizare a Europei.

Cuvinte cheie: politica externă, politica de securitate, Uniunea Europeană

INTELLIGENCE INFO, Volumul 1, Numărul 1, Septembrie 2022, pp. 110-123
ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 - 8159
URL: https://www.intelligenceinfo.org/politica-externa-si-de-securitate-comuna-a-uniunii-europene/

După sfârşitul celei de a doua mari conflagraţii mondiale, Europa se afla în ruină şi dezastru economico-social. Ajutorul dat de Statele Unite ale Americii în reconstrucţia statelor europene a fost vital pentru supravieţuirea Occidentului european. În anul 1948, cinci state (Franţa, Marea Britanie, Belgia, Ţările de Jos şi Luxemburg) semnează Tratatul de Cooperare Culturală, Socială, Economică şi Apărare Colectivă, pe scurt Tratatul de la Bruxelles[1]. După numirea generalului Dwight Eisenhower în funcţia de comandant suprem aliat în Europa, acest tratat va deveni parte a documentelor NATO. Nevoia de apărare împotriva ameninţării sovietice se face şi mai vizibilă în propunerea ministrului de externe francez Réne Pléven. Planul Pléven, propus în anul 1952, viza constituirea unei Comunităţii Europene a Apărării, dar şi a unei Comunităţi Politice Europene. Planul nu a fost votat de către Adunare Franceză în anul 1954. Eşecul acestei comunităţi se datorează lipsei de viziune a liderilor europeni. O altă piedică în adoptarea acestui plan a fost teama statelor naţionale de posibila federalizare a Europei.

Tratatul de la Bruxelles a devenit, în anul 1954, Uniunea Europei Occidentale. Principalele obiective ale Uniunii Europei Occidentale au fost: crearea unei baze economice solide, instituirea unei asistenţe reciproce în caz de agresiune şi restabilirea încrederii între statele vest-europene prin controlul producţiei de armamente[2]. Uniunea Europei Occidentale a servit ca placă turnantă între Uniunea Europeană şi Organizaţia Tratatului Nord-Atlantic, devenind astfel braţul armat al Uniunii Europene.

În primii ani ai Uniunii Europene, protecţia acestui spaţiu era asigurată de Statele Unite ale Americii. Odată cu destinderea şi cu relaxarea politică dintre cele două mari superputeri, Uniunea Europeană a înţeles că nu se poate baza în permanenţă pe capabilităţile americane şi ale NATO.

În cadrul Uniunii Europei Occidentale, s-a născut conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare (IESA). Conceptul, născut în decembrie 1973, la Copenhaga[3] a permis statelor europene să-şi dezvolte capacităţi singure separate de cele ale NATO şi SUA. Europa nu mai putea să se bazeze pe ajutor extern trebuia să înceapă să-şi dezvolte propria capacitate de apărare.

La iniţiativa Franţei şi Belgiei, în octombrie 1984, la Summit-ul UEO de la Roma, miniştrii de externe şi de apărare ai UEO definesc identitatea europeană de securitate şi apărare ca fiind o

---

[1] Dragoş Ilinca, *Politica Europeană de Securitate şi Apărare*, Sinteză a Departamentului de Integrare Euroatlantică şi Politică de Apărare, Ministerul Apărării Naţionale, Bucureşti, 2006, p.1.

[2] *Ibidem*, p.2.

[3] *Politica Europeană de Securitate şi Apărare,* Micromonografie publicată de Institutul European din România, Bucureşti, 2005, p.5. Disponibil online la: http://www.ier.ro/documente/ formare/Securitate_si_aparare.pdf, accesat la 28.03.2015.

armonizare graduală a politicilor de apărare a statelor membre[4]. În octombrie 1987, se lansează, la Haga, Platforma asupra intereselor de securitate europene care stipulează indivizibilitatea NATO. Integritatea Europei este dependentă de securitate şi apărare dar şi de iniţierea unui pilon european în cadrul NATO[5]. Un model de succes al acestei iniţiative este fondarea, în anul 1987, a brigăzii franco-germane, brigadă ce îşi are originea istorică în Tratatul de Prietenie semnat de Franţa şi Republica Federală Germană în 1963 la Elysé.

După Tratatul de la Maastricht, UEO devine parte integrantă a dezvoltării UE şi principalul instrument de aplicare a deciziilor şi acţiunilor cu implicaţii în domeniul apărării[6]. Pilonul al II-lea va deveni PESC iar securitatea şi apărarea vor deveni o parte importantă a construcţiei europene.

În anul 1992, Declaraţia de la Petersberg defineşte gama misiunilor conduse de Uniunea Europei Occidentale - misiuni umanitare, de salvare şi căutare, de menţinere a păcii, operaţii de management al crizelor[7]. Creşterea importanţei UEO. a fost făcută cu impuls francez. Creşterea în importanţă a dus la intensificare prezenţei europene în NATO. După Tratatul de la Maastricht componenta de securitate şi apărare a Europei va evolua şi se va transforma într-un veritabil instrument de impunere a valorilor europene peste tot în lume.

Metamorfozele PESC de la Amsterdam la Lisabona

Tratatul de la Amsterdam modifică substanţial Politica Externă de Securitate Comună a Uniunii Europene. Cinci obiective majore sunt trasate acestei politici de către tratat. Primul obiectiv este apărarea valorilor comune, a intereselor fundamentale, a integrităţii şi independenţei Uniunii conform principiilor Cartei ONU. Al doilea obiectiv este consolidarea securităţii Uniunii prin toate mijloacele. Al treilea obiectiv este constituit de menţinerea păcii şi consolidarea securităţii internaţionale. Al patrulea obiectiv este reprezentat de promovarea cooperării internaţionale iar ultimul obiectiv este dezvoltarea şi consolidarea democraţiei şi a statului de drept şi respectarea drepturilor omului[8].

---

[4] Dragoş Ilinca*, op. cit.,* p.2.

[5] *Idem.*

[6] *Ibidem*, p.3.

[7] *Idem*.

[8] Gerard Quille, *Politica externă şi de securitate comună,* disponibil online la: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/cfsp/article_7233_ro.htm, accesat la 29.03.2015.

Consiliul European de la Köln a mărit rolul Uniunii Europene în detrimentul Uniunii Europei Occidentale în domeniul securităţii şi apărării. Summit-ul de la Saint-Malo din 1998 a instaurat cooperarea militară franco-engleză la nivel european. Consiliul European de la Köln fondează Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) ca un proces interguvernamental ce permite desfăşurarea de operaţiuni militare sub autoritatea Uniunii Europene cu capabilităţi NATO[9]. PESA este parte integrantă a PESC. Tot la Köln, s-a decis stabilirea unui obiectiv global, denumit *Helsinki Headline Goal 2003*. Acesta consta în crearea unei Forţe de Reacţie Rapidă de 50-60.000 de oameni, cu capacitatea de menţinere în teatrul de operaţii 60 de zile şi capabilă să menţină 12 luni în afara teatrului[10]. Această forţă de reacţie trebuia să execute misiuni de tip Petersberg. Tot în cadrul Helsinki Headline Goal 2003 mai era prevăzută înfiinţarea unor instituţii politico-militare ca Statul Major Militar European, Comitetul Politic şi de Securitate, Comitetul Militar prezentate în anexa nr. 1.

Comitetul Politic şi de Securitate, înfiinţat prin Tratatul de la Nisa, evaluează mediul internaţional de securitate, defineşte politicile Uniunii Europene, sprijină dezvoltarea capabilităţilor militare şi formează linii directoare politico-strategice[11]. Din anul 2005, în Comitetul Politic şi de Securitate, fiecare stat va avea un singur reprezentant. Statul Major Militar al Uniunii Europene este condus de un general de 4 stele, propus de către statul major reunit cu un mandat de 3 ani. Principalele atribuţii ale statului major european sunt: politici de planificare, informaţii, operaţii şi exerciţii, logistică şi resurse, sisteme de comunicaţii şi informaţii, celulă de cooperare civil-militară[12].

Misiunile Uniunii Europene, ne referim la misiunile Berlin Plus realizate cu resurse şi capacităţi NATO, sunt conduse operaţional de către locţiitorul Comandantului Suprem Aliat în Europa care este un general european. Celula UE care se află în cadrul Comandamentului Suprem Aliat în Europa are ca rol interoperabilitatea NATO şi eficientizarea operaţiilor. Operaţiile UE cu resurse şi capacităţi NATO se numesc Berlin Plus. Anterior acestei denumiri, Operaţiile Berlin desemnau comanda UEO. şi capabilităţile NATO

În cadrul Consiliului European, conform Tratatului de la Amsterdam, sunt prezente Direcţia Generală de Relaţii Externe şi Direcţia Generală de Apărare. Înaltul Reprezentant al PESC

---

[9] *Politica Europeană de Securitate şi Apărare*, Micromonografie publicată de Institutul European din România, Bucureşti, 2005, p.5, disponibil online la: http://www.ier.ro/ documente/formare/ Securitate_si_aparare.pdf, accesat la 29.03.2015.

[10] Dragoş Ilinca, *op.cit.,* p.4.

[11] *Ibidem*, p.8.

[12] *Idem*.

conduce şi Centrul de Situaţii care monitorizează mediul internaţional, culege informaţii, analizează problemele geostrategice, previne situaţiile critice prin mecanismul de avertizare timpurie[13]. În decembrie 2002, la Copenhaga, s-a semnat acordul NATO - UE privind accesul UE la mijloacele şi capabilităţile NATO, acordul Berlin Plus intră în vigoare.

La Summit-ul de la Washington, din anul 1999, s-a hotărât ca UE să conducă operaţii de management al crizelor cu capacităţi NATO. Consiliul European de la Bruxelles din anul 2002 a semnat acordul NATO - UE privind Politica de Securitate şi Apărare Comună (PSAC). Aceste hotărâri au întărit rolul Uniunii Europene. În interiorul NATO, statele membre UE au un cuvânt mai clar şi mai puternic în Alianţa Nord-Atlantică.

În anul 2003, apare Strategia de Securitate sau Documentul Solana. La Salonic, Javier Solana, Înaltul Reprezentant al PESC va citi documentul „O Europă mai sigură într-o lume mai bună". Această strategie are trei obiective fundamentale: stabilitatea între graniţele Uniunii Europene şi buna guvernare în vecinătatea imediată, o ordine internaţională bazată pe un multilateralism eficace şi un răspuns adecvat vechilor şi noilor ameninţări[14].

Un alt moment-cheie în transformarea PESC este apariţia Agenţiei Europene de Apărare (AEA). Scopul principal al acestei agenţii este o politică europeană coerentă în domeniul dezvoltării capacităţilor de apărare, cercetării tehnologice militare şi armamentelor[15]. Tratatul de la Nisa va aduce, ca principală transformare, operaţionalizarea PESC, prin intermediul Politicii de Securitate şi Apărare Comună. Politica Europeană de Securitate şi Apărare a plecat din PESC şi a dus la punerea în practică a operaţiilor UE. Astfel, UEO a devenit parte integrantă a dezvoltării Uniunii Europene[16]. Consiliul European este forul suprem de luare a deciziilor referitor la probleme de securitate şi apărare. Obiectivele generale ale Uniunii Europene sunt fixate în acest for. Preşedinţia Consiliului poate să convoace Consiliul de urgenţă[17]. O altă decizie importantă este înfiinţarea Comitetului Politic şi de Securitate subordonat direct Consiliului.

Prima misiune PESA - PSAC a fost ARTEMIS în Republica Democratică Congo pentru stabilizarea regiunii Bunia din această ţară. Alte misiuni care au fost conduse de către statele

---

[13] *Ibidem*, p.11.

[14] *Strategia Europeană de Securitate*, disponibil online la: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data /librairie/PDF/QC7809568ROC.pdf, accesat la 29.03.2015.

[15] Dragoş Ilinca, *op.cit.,* p.7.

[16] *Politique de Sécurite et de Défense Commune*, disponibil online la: http://www.europarl.europa.eu/ftu/ pdf/fr/FTU_6.1.3.pdf, accesat la 05.04.2015.

[17] *Ibidem* p.3.

europene pe continentul african sunt misiunile din Congo - în anul 2005, Guineea-Bissau - în 2008, Ciad - în anul 2009. Misiunile PSAC respectă drepturile omului, principiul nediscriminării femeilor şi copiilor, integritatea morală şi fizică a colateralilor în conflict[18].

În anul 2004, s-a dezvoltat mecanismul de cooperare specific – Atena -, ce prevede ca statele membre să suporte cheltuielile misiunilor PSAC[19]. De exemplu, bugetul PESC a crescut gradual de la an la an. În anul 2006, bugetul era de 102 milioane de euro, în anul 2010, de 280 de milioane de euro iar, în anul 2012, de 9,4 miliarde de euro[20]. Creşterea bugetului reprezintă dorinţa unei reprezentări mai active a Uniunii Europene în plan global.

Tratatul de la Lisabona a născut o întrebare fundamentală, statele europene vor renunţa la suveranitatea lor în favoarea Uniunii Europene? Politica externă a Uniunii Europene şi interesele acesteia vor prevala intereselor naţionale?

Tratatul de la Lisabona şi dispariţia celui de-al doilea pilon al Uniunii Europene

Tratatul de la Lisabona este numele generic pentru două tratate intrate în vigoare la data de 1 decembrie 2009, Tratatul privind Uniunea Europeană şi Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene. Acest tratat este considerat unul federalist şi integraţionist. Criticii acestui tratat susţin că Uniunea Europeană caută să-şi legitimeze vocaţia federalistă prin acest tratat.

În prezent Uniunea Europeană a adoptat viziunea funcţionalistă, o integrare treptată, graduală a statelor europene fără afectarea suveranităţii. Suveranitatea este un element central în existenţa unui stat. Trunchierea, partajarea sau atingerea acestui atribut fundamental statal este un atac direct asupra existenţei acestui stat. Statele s-au luptat timp de secole pentru dobândirea acestui atribut. În prezent, o mare parte din statele europene au cedat treptat şi voit suveranitatea lor în favoarea Uniunii Europene. Conform normelor juridice, statele membre UE nu mai au exclusivitatea, supremaţia şi independenţa în hotărârile pe care trebuie să le ia privind teritoriul şi populaţia. Suveranitatea internă şi externă a statelor nu mai este absolută. Această viziune este împărtăşită de criticii Tratatului de la Lisabona.

Apărătorii acestui tratat exprimă convingerea că statele membre ale Uniunii Europene şi-au cedat o parte din suveranitate în mod voit şi că scopul acestora este o convergenţă deplină a

[18] *Ibidem*, p.5.

[19] *Idem.*

[20] Site-ul oficial al Uniunii Europene, disponibil online la: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/ 2013/budget_folder/print/KV3012856ROC.pdf, accesat la 03.02.2014.

politicilor interne sau externe. Statele membre îşi cedează o parte din suveranitate pentru a confirma dorinţa federalistă a conducătorilor şi popoarelor lor.

Politica Externă şi de Securitate Comună este domeniul cel mai tensionat în ceea ce priveşte teoria suveranităţii statale. Există cercetători care susţin că fracturile logico-juridice din tratat stimulează Uniunea să devină o entitate politică cu competenţe supranaţionale şi federale. Alţii afirmă că niciun stat european nu şi-a cedat o parte din suveranitate în mod voit.

Statele Uniunii Europene sunt subiecte suverane de drept internaţional şi, conform principiului westphalian, ele îşi pot contura singure şi independent politica externă. Tratatul de la Lisabona subliniază că Politica Externă şi de Securitate Comună are un caracter interguvernamental. Toate statele membre colaborează pentru a îndeplini interesul Uniunii şi al lor.

Articolul 24 din Tratatul privind Uniunea Europeană ne indică augmentarea competenţei Uniunii în materie de politică externă şi de securitate comună, aceasta include toate domeniile politicii externe[21]. Uniunea Europeană are o competenţă specială în toate domeniile politicii externe. Cu alte cuvinte, Uniunea este ca o umbrelă juridică deasupra statelor europene. Tot acelaşi articol ne spune că Uniunea doreşte o definire treptată a unei politici de apărare comune care poate conduce la o apărare comună. Observăm că teza integraţionistă asupra Europei are câştig de cauză. Tot din articol reiese că Uniunea are competenţe speciale în domeniul securităţii Uniunii, cu alte cuvinte, se confirmă că Uniunea are personalitate juridică, lucru stipulat în articolul 46 în Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene. Uniunea are o independenţă în ceea ce priveşte problemele securităţii pe care le consideră ea, statele şi-au cedat prerogativa prezervării securităţii către UE. Securitatea Uniunii înseamnă automat securitatea oricărui stat membru.

Politica Externă şi de Securitate Comună este o afectare a suveranităţii, interne şi externe, a tuturor statelor membre în favoarea Uniunii ca entitate juridică distinctă[22]. Statele membre, prin semnarea Tratatului de la Lisabona, îşi doresc convergenţa politicilor externe pentru a promova interesele şi valorile Uniunii pe scena internaţională[23].

Promovarea intereselor Uniunii pe scena internaţională poate afecta promovarea intereselor naţionale în acelaşi plan. Ambiguitatea rolului PESC constă prin faptul că nu este

[21] *Tratatul privind Uniunea Europeană*, p.32, disponibil online la: http://www.presidency.ro/static/Versiunea_consolidata.pdf, accesat la 29.03.2015.

[22] Mădălina Virginia Antonescu, „Politica Externă şi de Securitate Comună în viziunea Tratatului de la Lisabona", în revista *Impact Strategic* nr.1/ 2008, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2008, p. 45.

[23] *Idem*.

stabilită competenţa Uniunii Europene în domeniul PESC şi nici competenţele statelor, deşi statele nu au competenţe partajate cu Uniunea în acest domeniu, pentru că articolul 4, aliniatul 2 ne stipulează că securitatea naţională este responsabilitatea exclusivă a statelor[24].

Aliniatul 2 din articolul 10 din Tratatul privind UE relativizează principiul suveranităţii statelor şi altfel statele membre ale UE nu îşi mai pot elabora şi aplica politicile externe de sine stătător[25]. Tratatul recunoaşte suveranitatea acestor state. Întrebarea se naşte atunci când PESC are un rol ce prevalează celui al statului deoarece articolul 24, aliniatul 2, ne precizează că Uniunea pune în aplicare PESC prin principiul solidarităţii statale şi creează o convergenţă a acţiunilor statelor membre[26]. Statele membre cedează în mod voit suveranitatea lor. Convergenţa statală duce până la eliminarea voinţei suverane statale şi la îndeplinirea voinţei uniunii.

Suveranitatea unui stat nu poate fi redusă la nivelul unei competenţe; ea este unică, indivizibilă şi plenară[27]. Uniunea Europeană este considerată, de mulţi jurişti, o anomalie prin faptul că un organism cu atribute suprastatale produce o deteriorare a suveranităţii statelor componente. Politica Externă şi de Securitate Comună este cel mai disputat domeniu din noul tratat. Este un domeniu în care convergenţa şi sinergia trebuie armonizate. O armonizare treptată a intereselor statale este cheia unui succes din punct de vedere politic al Uniunii Europene. Statele Europei s-au unit pentru a fi mai puternice şi pentru a evita conflictele. O afectare mică a suveranităţii este produsă atunci când nu eşti singur pe scena lumii.

Teoria competenţei susţine că noţiunea de suveranitatea trebuie înlocuită cu cea de competenţă definită ca o putere atribuită unui subiect de drept superior[28]. Competenţa este o împuternicire în numele suveranităţii, statele Uniunii o împuternicesc pentru ca aceasta să exercite suveranitatea în numele lor. Competenţa este o delegare voită a suveranităţii, un stat membru acceptă ca Uniunea să încheie un acord internaţional în locul lui. Ambiguitatea PESC este voită deoarece statele nu pot renunţa brusc la suveranitate.

În ciuda tuturor criticilor, statele europene îşi menţin teza funcţionalistă, o integrare graduală, o federalizare treptată, o armonizare de comun acord a tuturor politicilor, o convergenţă

[24] *Tratatul privind Uniunea Europeană,* p.20, disponibil online la: http://www.presidency.ro/static/Versiunea_ consolidata.pdf, accesat la 25.03.2015.

[25] Mădălina Virginia Antonescu, *op.cit.,* p.47.

[26] *Tratatul privind Uniunea Europeană,* p.32, disponibil online la: http://www.presidency.ro/static/Versiunea_ consolidata.pdf, accesat la 25.03.2015.

[27] Mădălina Virginia Antonescu, *op. cit.,* p.53.

[28] *Teoria competenţei*, disponibil online la: http://www.crispedia.ro/Teoria_competentei, accesat la 29.03.2015.

independentă şi nu impusă. În secolul XXI, Uniunea Europeană va avea de înfruntat mari provocări, o integrare deplină a statelor va fi benefică pentru promovarea acestui colţ de rai democratic, după expresia lui Robert Cooper. Europa este o lume post-modernă unde conflictele au dispărut.

Politica Externă şi de Securitate Comună şi noua arhitectură globală

Arhitectura globală este încă în formare după sfârşitul erei bipolare. Statele Unite ale Americii rămân în continuare prima mare putere, lumea uni-multipolară a lui Huntington este prezentul pe care îl trăim. Noile centre de putere care se nasc nu ştirbesc din puterea SUA, ci îşi amplifică puterea într-o relaţie de interdependenţă. Giovanni Grevi spunea că trăim într-o lume a multipolarităţii şi o lume interdependentă, trăim o eră inter-polară.

În prezent, în lume avem o unică superputere, Statele Unite ale Americii şi patru state competitoare, India, China, Rusia, Brazilia la care se adaugă o uniune de state, Uniunea Europeană. O lume multipolară, echilibrată şi care controlează lumea internaţională. Din cele patru mari puteri competitoare, India şi Brazilia nu fac parte din Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, acest lucru poate naşte frustrări pe termen lung şi accentuări ale competiţiei. Competiţia pentru putere este o competiţie pentru recunoaştere.

Evoluţia lumii este plină de incertitudine la prima vedere. La o analiză mai profundă, observăm cum centrul economiei mondiale se mută din Atlantic în Pacific. Pacificul va fi noua placă turnantă a economiei viitoare. Aici se întâlnesc trei mari puteri şi două state candidate la statutul de mari puteri. Cele trei state sunt SUA, China şi Rusia. Celelalte două sunt Mexic şi Indonezia. Zbigniew Brzezinski şi-a imaginat această lume ca tablă de şah disputată de trei mari puteri, SUA, China şi Rusia. Acestor state li se adaugă Uniunea Europeană recunoscută ca o putere soft prin excelenţă, o putere economico-culturală, dar nu şi militară.

Problemele actuale globale de securitate sunt extrem de complexe şi de diferite. O legătură puternică s-a creat între ameninţările asimetrice[29]. Actualul mediu global este caracterizat de câteva tendinţe şi evoluţii. Prima tendinţă este că mediul global este complex şi dinamic. Un mediu complex, plin de incertitudini şi de sincope în gândirea strategică, care nu poate aborda în mod eficient acest mediu. Această neputinţă ne duce la o a doua tendinţă a mediului global şi anume lipsa unui consens privind abordarea securităţii internaţionale, greu de definit şi de conceptualizat datorită inflaţiei de concepte. O a treia tendinţă, ce a devenit o caracteristică, este efectul CNN, toate evenimentele se întâmplă în direct acest lucru poate duce la ineficienţa luării unor decizii

[29] *Politica Europeană de Securitate şi Apărare*, Micromonografie publicată de Institutul European din România, Bucureşti, 2005, p.1, disponibil online la: http://www.ier.ro/ documente/formare/Securitate_si_aparare.pdf, accesat la 29.03.2015.

profunde şi de substanţă. O a patra tendinţă este fragmentarea în gândirea analitică a instituţiilor la nivel internaţional şi naţional. O ultimă tendinţă este absenţa unui model de securitate, un model ad-hoc neputând fi instaurat[30].

În viitoarea arhitectură globală, o mare provocare va fi permeabilizarea graniţelor, iar acest lucru va avea ca efect creşterea numărului şi intensităţii ameninţărilor la adresa securităţii naţionale. Graniţele vor putea fi străpunse de orice ameninţare, nu va mai exista un control care să prevină un pericol iminent asupra securităţii naţionale. Uniunea Europeană va trebui să-şi aleagă o abordare proprie privind viitorul scenei internaţionale. Într-o lume globală, în care competiţia pentru putere va fi acerbă, Uniunea va trebui să-şi găsească soluţii şi resurse pentru a-şi menţine poziţia. Deşi se confruntă cu probleme, UE este un model de succes al istoriei lumii şi valorile pe care s-a fondat o vor ajuta să reziste tuturor provocărilor în noua lume. Rolul UE va fi de entitate politică liant între marile puteri, va fi o putere economică ce va servi ca model economic şi civilizaţional tuturor marilor puteri în ascensiune. Politica Externă şi de Securitate Comună va trebui să fie un vector veritabil al puterii europene. Proiecţia puterii unei entităţi organizaţionale se realizează prin intermediul politicii externe. PESC se va adapta tuturor metamorfozelor globale şi tuturor tendinţelor globale. Va trebuie să se întâmple acest proces. Dacă nu se va întâmpla, PESC va eşua în rolul său de vector principal de proiectare al intereselor Uniunii şi astfel organizaţia îşi va pierde din prestigiu şi va deveni nu un jucător la scară planetară ci un for de state democratice fără substanţă.

Uniunea Europeană şi componenta de securitate şi apărare la începutul secolului XXI

Uniunea Europeană a fost deseori acuzată că promovează o diplomaţie silenţioasă. Chiar Înaltul Reprezentat al UE pentru politica externă, Catherine Ashton, a pledat pentru o diplomaţie tăcută şi nu una a conferinţelor[31]. Această diplomaţie a fost văzută de mulţi lideri ca neputinţă a Uniunii Europene de a avea o poziţie clară şi bine definită în relaţiile internaţionale.

Slăbiciunea UE are o cauză majoră - dezvoltarea deficitară a componentei de securitate şi apărare. Deşi mulţi specialişti cred că epoca realistă a trecut, în continuare relaţiile internaţionale sunt dominate de pragmatism şi realism. Scena internaţională în continuă efervescenţă nu are timp să se oprească la înţeleapta politică europeană. Din ce în ce mai multe voci acuză Uniunea

[30] Cf. *Politica Europeană de Securitate şi Apărare*, Micromonografie publicată de Institutul European din România, Bucureşti, 2005, p.2, disponibil online la: http://www.ier.ro/documente/ formare/Securitate_si_aparare.pdf, accesat la 29.03.2015.

[31] Catherine Ashton: EU should do more to "punch its weight" politically, comunicat de presă, 2 decembrie 2009, disponibil online la: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IM-PRESS&reference=20091202IPR65813, accesat la 30.03.2015.

Europeană de inexistenţă în domeniul geopoliticii la nivel mondial. Uniunea Europeană este în pragul unei alegeri istorice, dezvoltarea masivă a componentei de securitate şi apărare. Dobândirea personalităţii juridice este un prim pas înainte. De acum încolo, Uniunea Europeană este un actor de sine stătător. Fără a deţine atribute ale puterii adevărate, Uniunea va fi o voce care va fi ascultată, dar total ignorată.

Secolul al XXI-lea menţine, în prima jumătatea a sa, supremaţia economică, politică şi militară a Statelor Unite ale Americii[32]. SUA sunt considerate ca fiind o putere unică fără un rival credibil sau fără un stat care să îi îngrădească puterea sa absolută militaro-politică. În prima parte a secolului XXI, Uniunea Europeană va fi ezitantă[33]. Uniunea va avea dificultăţi în construirea instituţiilor politice, militare şi sociale integrate, iar Europa va avea nevoie de o ameninţare gravă a securităţii ei pentru o accelerare a procesului instituţional[34].

Uniunea Europeană este acuzată că are o relaţie de dependenţă strategică cu SUA, o relaţie paternalistă prin excelenţă[35]. SUA se folosesc de UE pentru a avea legitimitatea juridică şi democratică oferită de uniune, iar UE se foloseşte de SUA pentru a fi protejată din punct de vedere militar dar şi pentru a-şi stimula economia[36]. Pentru a evita această relaţie de dependenţă, UE trebuie să-şi creeze o politică externă şi de securitate comună independentă şi puternică.

NATO este un obstacol important în dezvoltarea Politicii Externe şi de Securitate Comună consideră Victor Pascual Planchuelo. Pentru a deveni un jucător credibil, Uniunea Europeană trebuie să-şi dezvolte componenta de securitate şi apărare pe două mari direcţii. Prima mare direcţie este sublinierea exactă a rolului instituţiilor europene şi reglementarea clară şi nu ambiguă a acestora. A doua mare direcţie este impulsionarea dezvoltării capabilităţilor militare ale UE. Această direcţie va fi mai greu de realizat deoarece o mare parte din statele UE participă activ în NATO, iar, o dezvoltare puternică a acestor capabilităţi ar reduce iniţiativa europeană în NATO. Teama pe care Charles de Gaulle o avea în legătură cu crearea unei Europe atlantice şi nu a unei Europe autentice este extrem de actuală. Pentru a deveni o Europă care să fie conştientă de moştenirea istorică, statele membre trebuie să-şi conveargă interesele pentru a dezvolta Uniunea

---

[32] Ştefan Mâşu, *Omenirea secolului a XXI-lea şi guvernul mondial*, Editura RAO, București, 2011, p.363.

[33] *Ibidem*, p.364.

[34] *Idem.*

[35] Victor C. Pascual Planchuelo, „La Débil Europa: Consideraciones criticas sobre la política exterior de la uníon”, în *Revista de Sciencias sociales*, nr.42 august-septembrie, 2009, p.21.

[36] *Idem.*

deoarece, în secolul XXI, UE riscă să fie doar un grup de state fără o putere reală şi o organizaţie internaţională fără prea mare greutate în balanţa mondială.

Dezvoltarea componentei de securitate şi apărare în contextul unei noi paradigme de securitate

Noul mediu de securitate a fost definit de Robert Cooper ca fiind un mediu complex în care se intersectează mai multe ere istorice. Era premodernă este cea a conflictelor şi insecurităţii, era modernă este cea a conflictului clasic şi a unei securităţi relative a individului, iar cea postmodernă, absenţa ameninţărilor de factură militară şi un grad mare de securitate umană[37]. Într-o astfel de lume, ameninţările nu diferă, sunt complexe şi diverse. Ameninţările asimetrice sunt un pericol ce pândeşte la fiecare pas, de aceea statele trebuie să-şi dezvolte o solidă componentă de apărare şi de securitate.

Mediul internaţional de securitate va rămâne complex, dinamic şi evolutiv. Transformările pe care le va suferi vor fi atât de fond, de substanţă, cât şi de formă. În locul clasicei ameninţări nucleare va apărea ameninţarea viruşilor informatici. În locul iernii nucleare vom avea o posibilă noapte informatică. Distrugerea sistematică şi iremediabilă produsă de armele nucleare va fi înlocuită de paralizia globală a sistemelor informaţionale.

Termenul de *hard power* desemnează o putere militar-economică prin excelenţă, iar termenul de *soft power* - o putere culturală ce poate influenţa prin persuasiune. Noile puteri ale secolului XXI vor fi *smart power*, vor fi state ce vor îmbina aceste modele de putere pentru a ajunge la rezultate dorite. UE trebuie să devină o *smart power,* o entitate ce deţine un melanj preţios al resurselor de putere.

[37] Cf. Robert Cooper, *Destrămarea naţiunilor-geopolitica lumilor secolului XXI*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2007.

Anexa nr. 1 - Instituţiile PESC/PESA

Sursa: http://www.dadalos-europe.org/rom/grundkurs4/gasp_esvp.htm#Determinanten_Maastricht, accesat la data de 15 aprilie 2015